

**С.Ж.АСФЕНДИЯРОВ АТЫНДАҒЫ
ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ МЕДИЦИНА УНИВЕРСИТЕТІ**

**Тақырыбы: Жүйелік тәсілдеме
эпидемиологияда. Эпидпроцестің әлеуметтік-
экологиялық тұжырымдамасы.**

Орындаған: Бубеева.Б.А

Тексерген: Жақан Ж.Ж

Тобы: 13-001-01

Факультет: ҚДС

Жоспар

I.Кіріспе

II.Негізгі бөлім

- 1) Жүйелік тәсілдеме эпидемиологияда
- 2) Эпидпроцестің әлеуметтік-экологиялық тұжырымдамасы.

III.Қорытынды

IV. Пайдаланған әдебиеттер

Кіріспе

Денсаулыққа әлеуметтік және экономикалық жағдайлардың әсері артып отыр. Табиғи және физико-химиялық тұрғыдан алғанда таза орта болса да, қолайсыз әлеуметтік-экономикалық жағдай ауру мен өлімнің артуына әкелетінін өмір көрсетіп отыр. Әлеуметтік-экономикалық жағдайдың нашарлауы адамның психологиялық күйі мен стресстік құбылыстар арқылы әсер етеді. Адамдардың мезгілсіз қайтыс болу себептері ең алдымен қолайсыз табиғи және әлеуметтік факторлар болып табылады.

Жүйелік тәсілдеме эпидемиологияда

- Жүйелік әдіс деп зерттелетін объектіні, эпидемиялық процесті, жүйе ретінде, осыған қатысты басқа да бағынышты қосалқы элементтерді бірге қарап, талдау көзқарасын айтады.
- «Жүйе» ұғымын алғаш рет L.Bertalanffy (1953,1969) тұжырымдады.
- Процесті немесе объектіні жүйелі зерттеуді бастағанда мынандай ережені сақтау қажет: бүтін өзінің құрамдас бөліктерінің табиғатын анықтайды; бөліктерді бүтіннен бөлік қарағанда, оның қасиеттерін түсіну мүмкін емес; бүтіннің бөліктері әр уақытта тығыз байланысты және өзара тәуелді.

Эпидемиялық процесті жүйе ретінде қарап зерттеуде жүйелік методологияны пайдалану мынандай мүмкіндіктерді ашады:

- Эпидемиялық процесті жалпы жүйелердің бір түрі деп қарап, оны талдауда жүйе туралы жалпы заңдарды пайдалану;
- Эпидемиологияның генетикалық, молекулярлық, микробиологиялық, иммунологиялық, клиникалық, популяциялық, экологиялық және әлеуметтік жақтарын зерттегенде оны біртұтас жүйе ретінде қарау;
- Эпидемиялық процестің ішкі құрылымына зерттеушілердің назарын шоғырландыру арқылы оның құрылым бөлімдерінің функционалдық өзара әрекеттестігін эпидемиялық процестің пайда болуының, дамуы мен тоқтауының себептері ретінде қарау;

- Белгілі бір ауру түрінің эпидемиялық процесі құрамының белгісін жасап, оның дәл осы жағдайда дамуын болжау;
- Эпидемиялық процестің дамуын болжау арқылы жаппай алдын алу шаралары жүйелерінде өзгерістер енгізу

- Жүйелік әдіс тұрғысынан қарағанда эпидемиологиялық экожүйе бір-бірінің құрамына жүйелі кірген өзара бағынышты 3 деңгейден құралады: экожүйенің өз деңгейі, паразитарлық жүйе деңгейі, популяциялық деңгей.

Популяциялық деңгей

Паразитарлық жүйе деңгейі

Экожүйелік деңгей

Б.Л.Черкасский (1984ж) ұсынған әлеуметтік-экологиялық концепция эпидемиялық процесті жеке-жеке морфологиялық құрамдарын және олардың функциональдық қызметінің бір-біріне әсер ету механизмдерін талдауға бағытталған. Олар:

1) Әлеуметтік экология. Ол әлеуметтік және табиғи факторлардың биологиялық жүйеге реттеушілік әсері механизмдерін ашу үшін адам қоғамындағы биологиялық, табиғи және әлеуметтік жағдайларының бірлігін қамтып көрсетеді.

2) Жүйелік әдіс. Ол тірі материя мен әлеуметтік-ұйымдасқан қоғамның құрылысын түсіну үшін маңызды.

3) Басқару және ақпараттық теория. Ол динамикалық режим жағдайларында өтетін күрделі биологиялық жүйелердің бүтінділігінің сақталу механизмдерін ашу үшін, яғни биологиялық жүйелердің өздігімен реттелу заңдылықтарын ашу үшін маңызды.

Әлеуметтік-экожүйелік деңгейінде реттелу механизмі әлеуметтік факторларға байланысты болады. Сондықтан адамзат қоғамында өтетін эпидемиологиялық маңызды биологиялық құбылыс әлеуметтік заңдылықтармен реттеледі. Сонымен қатар әртүрлі әлеуметтік көріністер биологиялық жүйемен байланысты болып, бір-біріне реттеушілік әсерін тигізеді.

Дегенмен, эпидемиялық процестің әлеуметтік реттеуші механизмінің басты, шешуші маңызы болады. Осы туралы Л.В. Громашевский (1965ж) былай деді: «Әлеуметтік фактор, бір жағынан жұқпалы аурулардың таралуының себебі болса, екінші жағынан, олармен ойдағыдай күресуде және оларды жоюда бірден бір күресу құралы болып саналады».

Эпидемиялық процестің осы деңгейінде әлеуметтік жағдайдың әсерінен басты берілу факторларының өзгеруі мүмкін немесе жаңа қолдан жасалған берілу жолдарының пайла болуы (мысалы АИВ инфекциясының, гепатиттің В, С түрлерінің қанмен ластанған шприц арқылы жұғуы), немесе кейбір табиғи берілу жолдарының үдей түсуі (АИВ инфекциясының жыныстық жолмен көп тарауы) мүмкін.

Эпидемиялық процестің экологиялық және әлеуметтік факторлардың өзара әрекеттестігінің объективтік заңдылық сипатын ұғыну эпидемиологияның жалпы әлеуметтік-экологиялық заңдарын тұжырымдауға мүмкіндік береді.

Оларды биологиялық немесе әлеуметтік деп атауға болмайды, өйткені олардың кешенді биоәлеуметтік сипаты бар.

Бірінші заң- эпидемиялық процестің биологиялық пен әлеуметтіктің бірлестік заңы.

Екінші заңы- эпидемиялық процестің жүйесіндегі биологиялық және әлеуметтік функциялар арақатынасының заңы.

Үшінші заң- эпидемиялық процесте биологиялық кіші жүйенің әлеуметтік кіші жүйеге сәйкес келу заңы.

Төртінші заң- эпидемиялық процесс жүйесіндегі тіке және кері байланыстар заңы.

Бесінші заң- эпидемиялық процестің жүйелік ұйымдасқандық заңы.

Қорытынды

Әлеуметтік-экологиялық концепцияның негізгі ерекшеліктері: Л.В.Громашевский және басқа да эпидемиологтар тұжырымдаған эпидемиялық процесс туралы классикалық ілімді ескеру, эпидемиологиялық құбылыстарды талдауда экологиялық көзқарас, эпидемиялық процестің функциялық-морфологиялық құрамын ашу үшін жүйелік әдісті және ақпараттарды пайдалану; эпидемиялық процесте биологиялық және әлеуметтік өзара қарым-қатынасты ғылыми тұрғыдан қарау; оның кейбір жағдайларын эпидемияға қарсы тәжірибеде, мысалы, эпидемиологиялық қадағалаудың тиімді жүйесін құру кезінде пайдалану болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер

Жалпы эпидемиология I том. С.Ә.
Әміреев, Ж.Т.Темірбеков. 2000ж. 88-144